

Jávorka Brigitta

Személyes információszerzés a gyakorlatban

A személyes információszerzés vagy személyes archiválás kérdése nemzetközi szinten gyakran kerül felvetésre a gyorsan változó digitális világ kontextusában. Ugyanakkor ez az információtudomány egy olyan szelete, amelyre Magyarországon eddig még kevés figyelmet szenteltek mind elméletben, mint pedig gyakorlatban. Még a megfelelő információs műveltséggel rendelkező személyek között is a személyes információszerzés inkább csak mellékhatása a digitális környezetben való tartalom-előállításnak, mint tervezett cselekvés. A szakirodalomban pedig néhány kiemelkedő kivételtől eltekintve alig találunk tanulmányokat.

Tárgyszavak: *információmenedzsment; információkeresés; adatvédelem; digitális archívum*

Személyes információszerzés (PIM)

A személyes információszerzés (*Personal Information Management = PIM*) leggyakrabban használt magyar definícióját egy *Drótos László* nevéhez köthető tanfolyam anyagában határozták meg: „Különböző digitális és analóg eszközökkel tárolt vagy segítségükkel elérhető információk és dokumentumok kezelése: az információs környezetünk megszervezése.”¹ A személyes információszerzés célja, hogy a kellő információ, a megfelelő helyen és időben, a számunkra szükséges formában és minőségben, könnyen hozzáférhetően a rendelkezésünkre álljon. Nagyon fontos kiemelni, hogy itt ugyanakkor nem könyvtári dokumentumokról beszélünk és elsődlegesen nem az interneten terjedő nyilvános adatokról, hanem személyes iratokról és információkról.

A személyes információszerzés nem összekeverendő a személyes adatok biztonságos kezelésével. Itt többről van szó annál, hogy hol tárolhatjuk az adatainkat anélkül, hogy bárki jogtalanul hozzáférhessen és visszaélhessen velük, vagyis hogy hogyan előzzük meg az adathalászatot, bár tény, hogy ezt is magába foglalja.

Ugyanakkor az is fontos, hogy nemcsak digitális, hanem analóg dokumentumokról is beszélünk, tehát hivatalos papírokról, könyvekről vagy éppen előhívott fényképekről, hiszen ezek rendszerezése és visszakereshetővé tétele ugyancsak fontos tevékenység. Hazánkban a legaktívabban *Nagy Gyula* publikált a témában, aki ezt több szempontból is megvizsgálta.²

A nemzetközi gyakorlatban azt láthatjuk, hogy ennek a témakörnek a gondozását a könyvtárosok felvállalták, mivel saját munkatapasztalataiknak köszönhetően a legalkalmasabbak arra, hogy a „laikusokat” ezen a területen is kalauzolják.³ Több nagy és elismert könyvtár rendelkezik a weboldalon olyan felülettel, amely kifejezetten ebben a témában ad útmutatást a tapasztalatlan felhasználóknak, illetve a gyakorlatban való személyes segítségnyújtásra is sok példa van.⁴

A kutatásról

E kutatás célja annak felmérése volt, hogy a magyar lakosság milyen mértékben alkalmazza a digitális megőrzés és kezelés alapelveit, valamint célként fogalmazódott meg a könyvtárosok és a „civil” használók hétköznapi viselkedésében ta-

pasztalható különbségek és hasonlóságok megvilágítása.

*Jan Zastrow*⁵ ugyanis azt állítja, hiába dolgoznak a könyvtárosok napi szinten ezen elvek alapján, a saját adataikkal kapcsolatban mégsem alkalmazzák őket. Ezt erősítette meg a horvát vizsgálat is, *Hana Marčetić*⁶ kérdőíves kutatása, amely e felméréshez összehasonlítási alapul szolgált. Ezt a mintavételt a kutató az eszéki, zágrábi és zadari egyetemek graduális és posztgraduális információtudományi hallgatói között végezte.

A kutatás hipotézisei a következők voltak:

1. A személyes információszervezés nagy általánosságban olyan elhanyagolt terület, amelyre a kitöltők komolyabb tervezés nélkül fordítanak energiát.
2. Nincs releváns különbség könyvtárosok és nem könyvtárosok között ezen a tevékenységi területen: a szakemberek is csak akkora figyelmet fordítanak a személyes dokumentumaik szervezésére, mint a többiek.
3. A magyar válaszadók csak minimális eltérést mutatnak majd a horvát kitöltőkhöz képest, az is főleg a közösségi média használatában mutatkozik majd meg.

Eredmények – demográfiai adatok

A kutatás alapjául szolgáló, a közösségi médiában terjesztett kérdőívet 301 fő töltötte ki, akik között a nemek aránya nagyjából kiegyenlített volt: 54,5%-uk nő, 45,5%-uk férfi. A válaszadók átlagéletkora 27,5 év, a legfiatalabb kitöltő 13 éves, míg a legidősebb 64. Láthatjuk tehát, hogy a kérdéskör valamennyi korosztály számára aktuális, mert a kérdőívhez csak elektronikusan juthattak hozzá, így annak pusztán kitöltése a válaszadók digitális létét bizonyítja.

Az 1. ábrán a kitöltők lakóhely szerinti megoszlását láthatjuk. A mintában felülreprezentáltak a nagyobb településeken élők.

Ahogy az 1. táblázatban látható, a válaszadók többsége egyetemet vagy főiskolát végzett, az alacsonyabb iskolai végzettségűek pedig a fiatalabb korosztályhoz tartoznak, akik jelenleg is az iskolarendszerben tanulnak. A magasan iskolázott réteg tehát túlreprezentált a mintában.

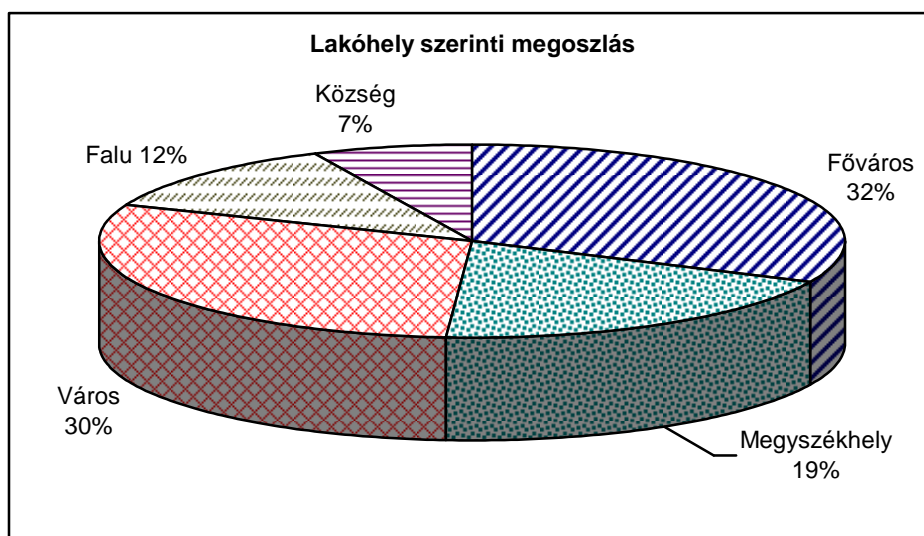
A demográfiai adatok alapján kijelenthetjük, hogy a minta nem reprezentatív.

A válaszadók többsége (156 fő) vett részt valamilyen informatikai képzésen, 67 fő könyvtárin, míg 9 levéltári és 7 muzeológiai végzettséggel rendelkezik. Összességében a kitöltők nagyjából kétharmada vett részt olyan képzésen, amely során foglalkozhatott adatok szervezésével. Ezzel szemben a válaszadók mindössze 36%-a (108 fő) vallotta, hogy részt vett már olyan kurzuson, amelynek adatmegőrzés és -kezelés volt a témája (2. ábra). A horvát kitöltők körében ez az arány jóval magasabb (63%), itt azonban a célcsoport is más, hiszen a válaszadók a különböző gyűjteménykezelési képzések hallgatói voltak.

Ezek után a kitöltőknek két témakörben kellett eldönteniük, hogy mennyire értenek egyet az adott kijelentésekkel: Az első szerint fontos a birtokukban lévő digitális tartalmak megőrzése, amellyel kapcsolatban érdekesség, hogy a válaszadók 2%-a nem ért ezzel egyet, míg 11,6%-uk semleges állást tart a kérdéshez. A horvát kitöltők esetében ezek az arányok alacsonyabbak: mindössze 5% volt semleges a témában és alig fél %-uk nem tartotta fontosnak a kérdést.

A második állítás a következő volt: „Töreksem a számítógépemen található fájlok rendszerezésére.” A magyar kitöltők másfél százaléka nem ért ezzel egyet, míg 9%-uk semleges a kérdésben. Érdekesség a minimális eltérés a két kérdés választai között: kevésbé jellemző, hogy fontosnak tartanak az adatok megőrzését, mint az, hogy törekednek a szervezésükre. A horvát mintában ez pont fordítva van: ott közel 7% semleges a kérdésben és 2,3% nem ért egyet.

A magyar válaszadók között minimális azok aránya, akik rendszeresen ellenőrzik a számítógépükön tárolt dokumentumokat (alig 16%), a kitöltők fele csak a legfontosabbakat ellenőrzi, azokat is csak bizonyos időközönként, míg 34% csak akkor vesz elő egy dokumentumot, ha éppen szükség van rá (3. ábra). A horvát válaszadók többsége azonban az utolsó válaszlehetőséget érezte a legjellemzőbbnek a tevékenységére, vagyis 54% csak használathoz vesz elő egy korábban mentett fájlt, 32% ellenőrzi a fontos dokumentumokat és 13% valamennyit.

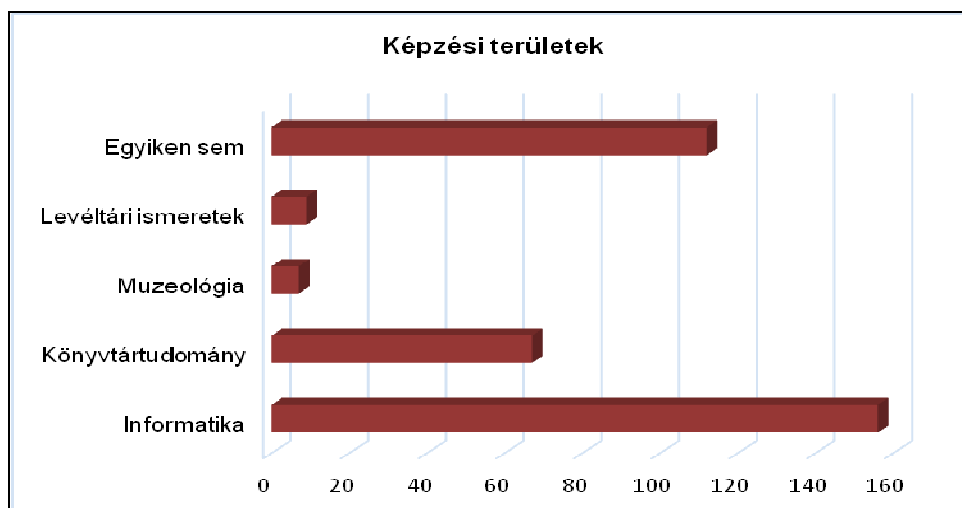

1. ábra A válaszadók lakóhely szerinti megoszlása

1. táblázat

A kitöltők iskolai végzettség szerinti megoszlása

Végzettség	Válaszadók száma	Válaszadók aránya
Kevesebb, mint 8 általános	2	0.7%
8 általános	14	4.7%
Szaktanácsképző	14	4.7%
Szakközépiskola	48	15.9%
Gimnázium	59	19.6%
Felsőfokú szakképzés	42	14%
Főiskola	42	14%
Egyetem	74	24.6%
Tudományos fokozat	6	2%

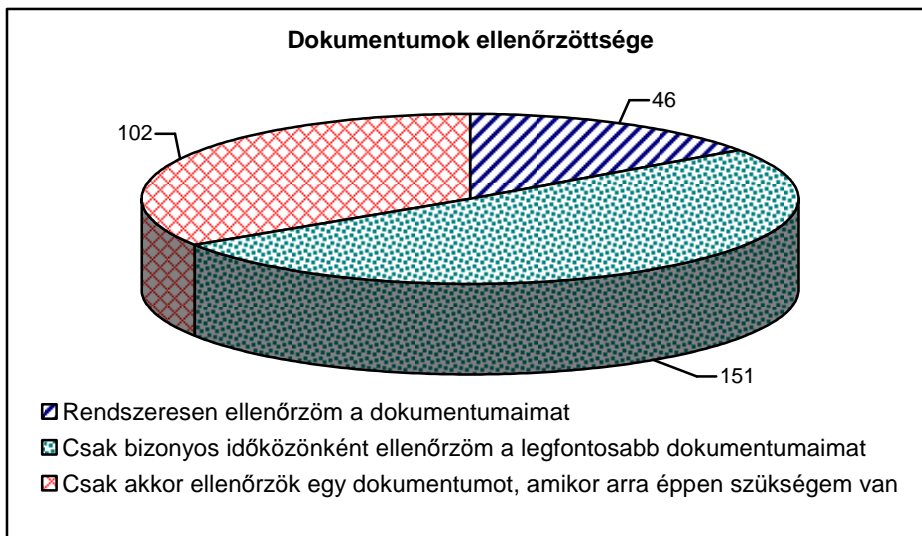

2. ábra A válaszadók képzési területei

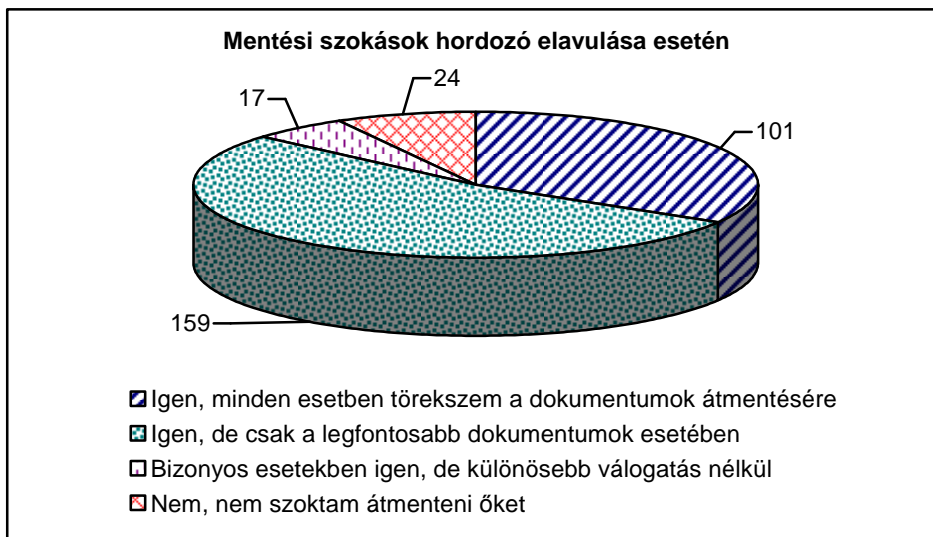
Az informatika nagy ütemű fejlődése mellett gyakori jelenség a különböző adathordozók használatának megszűnése (pl. floppy), ez pedig fokozott adatvesztési kockázatot jelent. A kitöltők alig több, mint 33%-ának szokása valamennyi dokumentumát átmenteni, viszont közel 53%-uk odafigyel arra, hogy a fontos dokumentumai ne vesszenek el ilyen módon (4. ábra).

A horvát kitöltők között is hasonlóak az arányok: 54,5% csak a fontos dokumentumainak átmentésére fókuszál, 17% mindent és ugyancsak 17% különösebb válogatás nélkül helyezi át a fájljai egy részét.

A következő kérdésblokkban a kitöltőknek különböző módszerekről kellett eldöntenie, hogy azok mennyire jellemzők az adatszervezési szokásaikra. A 2. táblázatban láthatjuk, hogy az egyes lehetőségeket a válaszadók mennyire találták jellemzőnek, illetve nem jellemzőnek. A legjellemzőbb a windows által biztosított mapparendszer használata, sokan választják szét a hivatalos dokumentumaikat a nem hivatalostól, illetve a többség számára a legfontosabb rendezési elv a tartalom. A legritkább esetben a fontosság alapján szortírozzák a dokumentumokat.

3. ábra A dokumentumok ellenőrzöttsége

4. ábra Mentési szokások hordozók elavulása esetén

2. táblázat

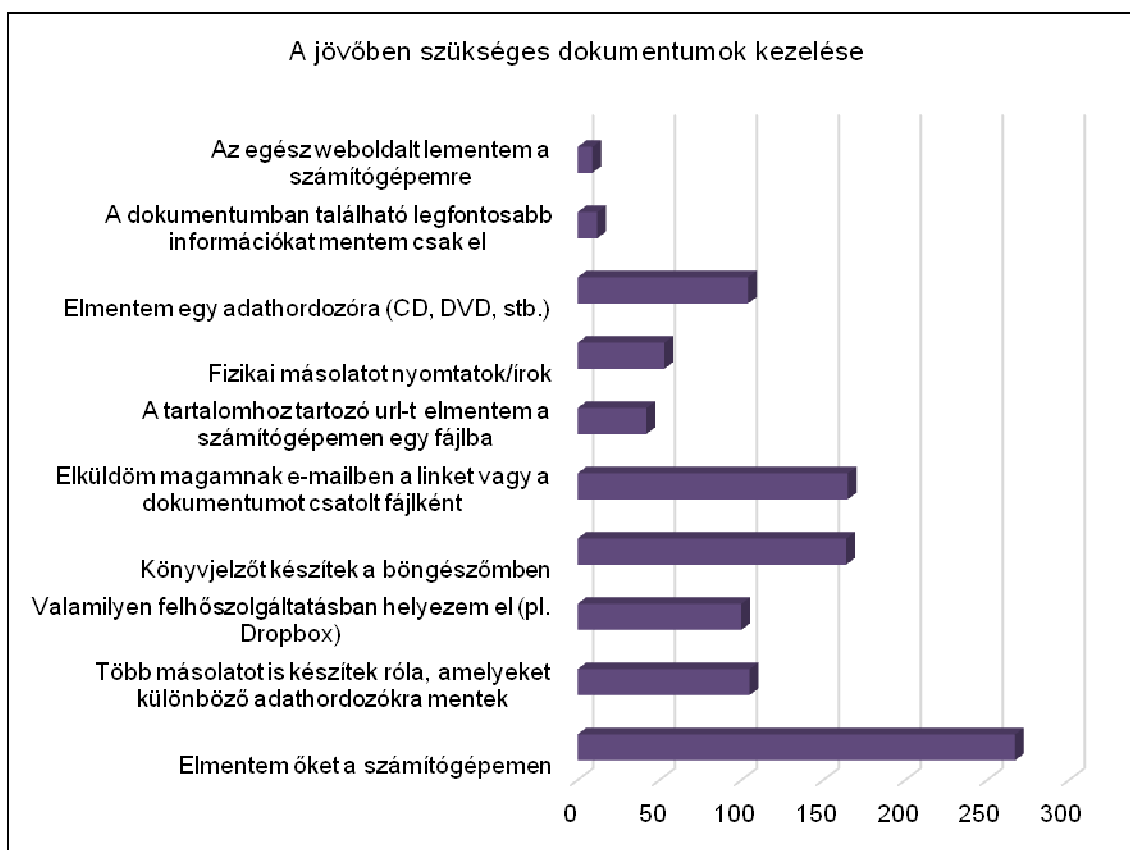
A dokumentumrendszerezési módszerek használatának gyakorisága

Módszerek	Jellemző	Nem jellemző
Szervezett mappákat használók	278	23
Metaadatokat rendelek hozzá (cím, szerző, dátum stb.)	130	171
A hivatalos dokumentumokat szétválasztom a nem hivatalos dokumentumoktól	242	59
A dokumentum tartalma alapján helyezem el őket	249	52
Dokumentumtípus alapján szortírozok	108	193
A dokumentum fontossága a legfőbb rendszerezési elv	92	209

A horvát kitöltők esetében is a mapparendszer használata a leggyakrabban alkalmazott módszer, a legkevésbé népszerű viszont a metaadatok használata.

se hogyan történik. A legtöbb válaszadó elmenti az adott dokumentumot a számítógépére, ez pedig mind a magyar, mind pedig a horvát adatok esetében jellemző. Gyakran alkalmazott megoldás még a könyvjelzőként való elmentés és a saját magunknak, e-mailben való elküldés.

Az 5. ábrán láthatók a kitöltők válaszai arra a kérdésre, hogy a jövőben szükséges fájlok megőrzé-

5. ábra A jövőben szükséges dokumentumok kezelése

A 6. ábrán láthatjuk, hogy a kitöltők milyen gyakran készítenek biztonsági másolatot. Az adatok szerint a tudatosság hiányzik a válaszadókból: a többség ugyanis mindenféle rendszer nélkül készít biztonsági mentéseket, a második legnagyobb csoport pedig csupán a hivatalos dokumentumairól, a harmadik leggyakoribb válasz alapján pedig a felhasználók nagy része nem készít biztonsági mentést. A horvát kitöltők között is ugyanezek a válaszok dominálnak.

A kérdőív utolsó kérdéscsoportja a közösségi média használatával és az annak felületén tárolt adatokkal, dokumentummal foglalkozott. Az adatok alapján a többség (218 kitöltő – 73%) nem alkalmazza a közösségi oldalakat megőrzési tevékenységre, 22,6% pedig csak abban az esetben, ha a megosztani kívánt adat nem túl hivatalos vagy nem túl személyes. A horvát kitöltőknél ugyancsak a nem válaszok dominálnak, de nem a magyarokhoz hasonló mértékben (48%); a használók és a korlátozottan használók pedig azonos arányban, 26-26%-ban válaszoltak. A magyarok és a horvátok között is a legnépszerűbb közösségi oldal a Facebook.

A mintában szereplő könyvtárosok két kérdésben kerültek összehasonlításra az átlaggal, mindkettő a dokumentumok mentésével kapcsolatban. Az adatok azt mutatják, hogy a könyvtárosok, akár csak a többi válaszadó, a számukra fontos, hivatalos dokumentumokra helyezik a hangsúlyt, de bi-

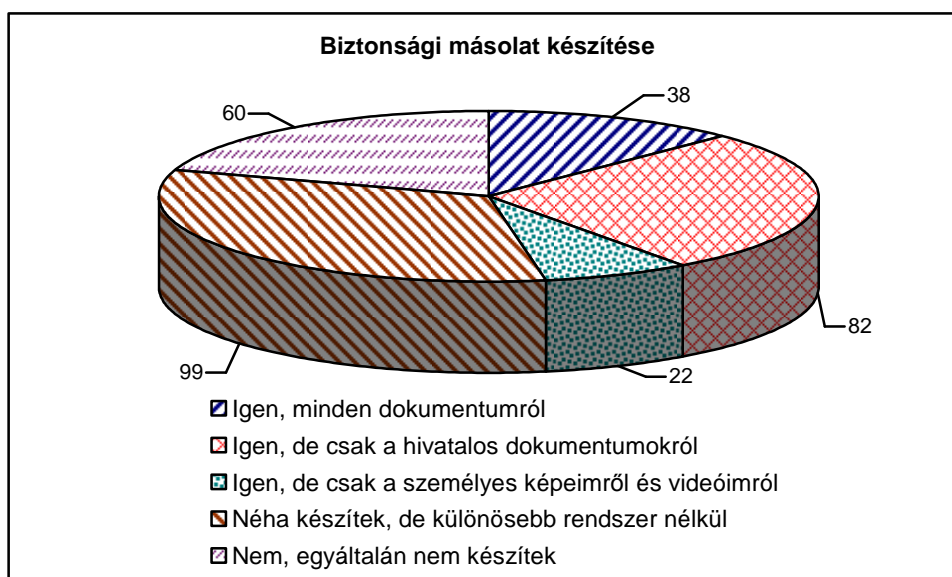
zonyos esetekben még ők is stratégia nélkül készítenek biztonsági mentést.

Konklúzió

A kutatás eredményei alapján azt láthatjuk, hogy a kitöltők többsége, bár nem tudatosan és nem szervezeten, de mégis fordít időt és energiát a dokumentumok és adatok szervezésére, különösen akkor, ha számára nagyon fontos dokumentumokról van szó.

A könyvtárosok és a szakmán kívüliek között sok különbség nem lelhető fel, azonban a horvát és a magyar kitöltők több helyen is mutattak eltéréseket a válaszokban, de ez nem feltétlenül utal a két nemzet gyakorlatában tapasztalható különbségekre, adódhat abból is, hogy a horvát kutató főleg a különböző közgyűjtemények jövőbeli munkatársait célozta meg.

A felmérés jó alapot nyújthat a jövőbeli kutatásokhoz, hiszen a könyvtáraknak a továbbiakban meg kell majd próbálnia aktívabban részt venni az olvasók e területen való támogatásában. Mindennapi munkájuknak hála ugyanis a könyvtárosoknak van talán a legnagyobb gyakorlata az információk szervezése terén, még akkor is, ha a hétköznapjaikban a saját személyes fájljaikkal ezt ritkán alkalmazzák. Éppen ezért az önképzésnek, az önfelkészítésnek, a tudatosság erősítésének a könyvtárosok számára is célnak kell lennie.

6. ábra Biztonsági másolat készítése

Irodalom

- ¹ DRÓTOS László: Személyes információmenedzsment tanfolyam. Letöltve: 2016. 02. 28.
http://mek.oszk.hu/~mekdl/pim/pim_1nap1.htm
- ² NAGY Gyula: Aktualitások és trendek a személyes információszerzés (PIM) világából. = Tudományos és műszaki tájékoztatás, 2014. (61. évf.) 3. sz. p. 90–97.; Nagy Gyula: PIM – Személyes információszerzés. = Tudományos és műszaki tájékoztatás, 2010. (57. évf.) 11–12. sz. p. 458–474.; Nagy Gyula: A személyes információszerzés (PIM) és a mobil eszközök. = Könyvtári figyelő, 2012. (58. évf.) 1. sz. p. 35–46.
- ³ A könyvtárak és könyvtárosok új szereplehetőségeiről ld. Tóth Máté: Könyvtár és közösség. Budapest, Argumentum, 2015.
- ⁴ JÁVORKA Brigitta: Személyes információszerzés a könyvtárban. = Tudományos és műszaki tájékoztatás, 2015. (62. évf.) 2. sz. p. 50–54.

- ⁵ ZASTROW, Jan: PIM 101: personal information management. = Computers in libraries, 2014. (34. évf.) 2. sz. p. 22–24.
- ⁶ MARČETIĆ, Hana: Exploring the methods and practices of personal digital information archiving among the student population. = DESIGN, INNOVATION, PARTICIPATION: BOBCATSSS 2015 Proceedings & Abstracts. Brno: Flow, o.s., 2015. p. 139–146.

Beérkezett: 2016. IV. 14-én.

Jávorka Brigitta

a Könyvtári Intézet munkatársa.
E-mail: javorka.brigitta@gmail.com

Új informatikai rendszert kapott a román választási hatóság

Sikeresen beüzemelte a román állandó választási hatóság (AEP) azt az új informatikai rendszert, amelyet a június 5-ei önkormányzati választásokon fognak első ízben alkalmazni a részvétel valós idejű követése és a választási csalások kiszűrése érdekében – közölte Kovács Csaba Tibor, a hatóság főtitkára.

Romániában több évtizedes hagyománya van annak, hogy a pártok szervezett „választási turizmussal”, vagyis híveik többszörös szavaztatásával vádolják egymást. Eddig csak utólag tudta ellenőrizni a hatóság, történt-e ilyen választási csalás egy-egy voksoláskor. Kovács Csaba szerint az európai parlamenti választáson például a kettős voksolás országos nagyságrendje nem érte el az egy mandátumhoz szükséges szavazatmennyiség 15 százalékát.

A most bevezetendő informatikai rendszer teljes mértékben ki fogja küszöbölni a többszöri voksolást. Az ország mind a 18 ezer szavazóköri területét ellátták egy-egy táblagéppel, amely interneten csatlakozik az AEP országos hálózatához. A választó személyazonosságát igazolványából beszkenelik a személyi számát, és a központi adatbázisba előre feltöltött választói névjegyzék alapján a szoftver azonnal ellenőrzi, jogosult-e az illető voksolni, a megfelelő szavazóköri területén jelentkezett-e és nem szavazott-e már másutt.

Az önkormányzati választáson egyébként is kizárt a többszöri voksolás, mert mindenki csak abban a választókerületben adhatja le voksát, ahova állandó vagy legalább másfél hónapja bejelentett ideiglenes lakhelye alapján tartozik, és ahol neve szerepel a választói névjegyzékben – magyarázta az AEP főtitkára. Kovács Csaba szerint a mostani választásokon még nem lehet arra számítani, hogy a választási hatóság honlapján folyamatosan nyomon lehet követni a részvételi adatok alakulását vagy a szavazatszámítás menetét. Ezekről továbbra is csak a választási bizottság időközönkénti közleményeiből szerezhető információ.

A közölt adatok azonban frissebbek, pontosabbak lesznek, és az eddiginél gyorsabban állnak majd rendelkezésre – ígérte az AEP képviselője. Romániában az ország több mint 18 millió szavazópolgára június 5-én választja meg a polgármestereket, a települési önkormányzati testületek és a megyei tanácsok (közgyűlés) tagjait.

/Forrás: <https://sg.hu/cikkek/119269/uj-informatikai-rendszert-kapott-a-roman-valasztasi-hatosag/>

(Válogatta: B. Bné)